

Marta Kowalczuk-Wałędziak

Przygotowanie absolwentów studiów pedagogicznych do sprawczych społecznie działań

Problemy Profesjologii nr 1, 109-120

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta Kowalczuk-Wałędziak

PRZYGOTOWANIE ABSOLWENTÓW STUDIÓW PEDAGOGICZNYCH DO SPRAWCZYCH SPOŁECZNIE DZIAŁAŃ

Streszczenie

W artykule podjęte zostały rozważania dotyczące przygotowania absolwentów studiów pedagogicznych (nienauczycielskich) do sprawczych społecznie działań. W pierwszej kolejności przedstawiono stosowne wyjaśnienia terminologiczne, następnie dokonano analizy wyników badań własnych a dotyczących szacowania przez pedagogów – praktyków ich przygotowania uzyskanego w toku studiów w uczelniach wyższych do realizowania sprawczych społecznie działań, w części końcowej zamieszczone zostały propozycje zmian w systemie kształcenia pedagogów, które mogą służyć efektywniejszemu ich przygotowaniu do sprawczych społecznie działań.

PREPARATION OF GRADUATES OF PEDAGOGICAL STUDIES FOR SOCIALLY AGENTIVE ACTIVITIES

Summary

The article raises the issue of preparation of graduates of pedagogical (non-teacher training) studies for socially agentive activities. In the first place the applied terminological explanations have been given, then an analysis of the results of the author's own research concerning the assessment by practicing educators of their preparation gained at university studies to perform socially agentive activities have been made, in the final part suggestions of changes in the educator training system, which can make their preparation for socially agentive activities more effective, have been presented.

Wprowadzenie

Zanim przejdę do bardziej systematycznego wywodu na zasygnalizowany w tytule artykułu temat, wpierw pragnę zwrócić uwagę na to, że współcześnie problem przygotowania zawodowego pedagogów, ich kompetencji oraz funkcjonowania na rynku pracy nabiera szczególnego znaczenia. Intensywne przemiany gospodarcze, ekonomiczne i polityczne, dokonujące się w Polsce i innych krajach Europy i świata wymagają od pedagogów posiadania nowych

kompetencji oraz aktualnej, rzetelnej wiedzy ogólnopedagogicznej, niezbędnych do społecznie efektywnego wypełniania ról i obowiązków zawodowych a zdobywanych głównie w toku studiów w uczelniach wyższych oraz w toku doskonalenia zawodowego. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa Kazimierza Denka: „Transformacja systemowa, która od przeszło trzydziestu lat dokonuje się u nas, stawia przed edukacją narodową nowe wymagania. Chęć sprośnięcia im powoduje w edukacji i naukach o niej liczne dyskursy. Uczestnicy ich domagają się takiego systemu edukacji narodowej, który charakteryzuje: wysoka efektywność, adekwatność do zachodzących zmian w technice, technologii, nauce, kulturze i dostosowanie do potrzeb zatrudnienia w sferach, sektorach, działach i gałęziach gospodarki narodowej”¹. Zatem, współczesny pedagog powinien być sprawnym sprawcą, osobą, która swoim celowym i aktywnym działaniem zmierza do wywoływania zmian w społecznie pożądanym kierunkach.

Najpierw jednak pedagodzy powinni odpowiednio przygotowani do sprawczych społecznie działań, a to przygotowanie ma podstawy w systemie formalnego kształcenia pedagogów w uczelniach wyższych zawodowych i magisterskich. Tu pedagodzy powinni zdobywać wiedzę, umiejętności i kompetencję niezbędne do późniejszego, efektywnego społecznie, wypełniania zadań i obowiązków zawodowych.

Dotychczasowe badania i debaty naukowe dotyczyły przede wszystkim funkcjonowania i kompetencji zawodowych nauczycieli, natomiast przygotowanie zawodowe pedagogów – nie będących nauczycielami nie należy do „gorących” zagadnień pedagogicznych. Konferencje i seminaria naukowe na ten temat oraz dostępne badania były prowadzone na ogół w odległym czasie i w innych warunkach społeczno-ekonomicznych². W takiej sytuacji niezbędne staje się podejmowanie rozważań dotyczących przygotowania absolwentów studiów pedagogicznych (nienauczycielskich) do sprawczych społecznie działań, co czynię w niniejszym artykule. Rozwijając i konkretyzując rozważania na ten temat w pierwszej kolejności przedstawiam stosowne wyjaśnienia terminologiczne, następnie dokonuję analizy wyników badań własnych a dotyczących szacowania przez pedagogów – praktyków ich przygotowania uzyskanego w toku studiów w uczelniach wyższych do realizowania sprawczych społecznie działań, w części końcowej zamieszczam propozycje zmian w systemie kształcenia pedagogów, które mogą służyć efektywniejszemu ich przygotowaniu do sprawczych społecznie działań.

¹ K. Denek, *Poza ławką szkolną*, Poznań 2002, s. 20.

² J. Wołczyk, R. Wroczyński, *Pedagogika i potrzeby społeczne*, Warszawa 1974; J. Żebrowski, *Kształcenie i sytuacja zawodowa pedagogów*, Warszawa 1974; A. Gofron, *Z badań nad przygotowaniem absolwentów specjalizacji opiekuńczo-wychowawczej do pracy zawodowej*, „Dydaktyka Szkoły Wyższej” 1988, nr 2, s. 109-123; F. Kulpiński, *Procesy identyfikacyjne absolwentów pedagogiki opiekuńczej w świetle badań*, [w:] *Przygotowanie pedagogów do pracy opiekuńczo-wychowawczej*, red. D. Marzec, J. Stochmiałek, Częstochowa 1993, s. 47-52.

1. Pedagog – sprawca zmian w sferze społecznej

Na wstępie pragnę zaznaczyć, że używając terminu „pedagog”, czynię to zgodnie z ujęciem wyraźnie odróżniającym profesję pedagogiczną od profesji nauczycielskiej³ i przyjmuję, że **pedagog – to absolwent studiów licencjackich i magisterskich na kierunku „pedagogika” o specjalnościach: „pedagogika opiekuńczo-wychowawcza”, „pedagogika resocjalizacyjna”, „pedagogika kulturoznawcza (animacja społeczno-kulturalna)”**.

Działalność pedagogów obejmuje świadome, celowe, planowe i zorganizowane oddziaływanie, skierowane zarówno na pojedynczych uczniów, wychowanków, podopiecznych, jak i na ich grupy. Działalność ta przebiega w określonej rzeczywistości społecznej, przy czym trzeba zaznaczyć, że ta rzeczywistość społeczna jest nie tylko miejscem działania pedagogów, ale także pedagodzy oddziałują na tę rzeczywistość, modyfikują ją poprzez swoje działanie. Zatem, istnieje sprzężenie zwrotne między działalnością pedagogiczną a życiem społecznym. Z jednej strony – rozwój i przemiany życia społecznego warunkują działalność pedagogiczną, z drugiej zaś – działalność ta wywiera wpływ na życie społeczne. Zbigniew Kwieciński zauważa: „Praktyka edukacyjna przystosowuje się do zadań, wymagań i oczekiwań jej politycznego, gospodarczego, kulturowego i społecznego otoczenia oraz stara się to swoje otoczenie naprawiać, uzdrawiać, ulepszać i doskonalić poprzez umożliwianie ludziom zrozumienia i przyswojenia zasad i norm oraz pozyskania przez nich kompetencji do działania”⁴. Podobne stanowisko zajmuje Dariusz Kubinowski, który pisze: „Ponieważ rzeczywistość jest konstruowana przez człowieka, ludzie mogą wobec tego na nią wpływać i ją zmieniać w społecznie pożądanym kierunku”⁵. Przy czym podkreślić należy, że dzisiejsze życie społeczne staje się coraz bardziej skomplikowane, zróżnicowane, trudne do opanowania i ogarnięcia, co powoduje, że działalność pedagogów staje się coraz bardziej złożona, związana z większymi wymaganiami i odpowiedzialnością. Wzrastają także oczekiwania społeczne w stosunku do pedagogów, od których wymaga się, między innymi, aktywnego wkładu w przygotowywanie dzieci i młodzieży do życia i pracy w aktualnych warunkach, wdrażania do funkcjonowania w sferze publicznej w roli obywateli, umiejących korzystać z praw i przywilejów demokracji, kształcenia i wychowywania adekwatnego do zmian zachodzących w technice, nauce, kulturze, skutecznego przeciwdziałania patologiom życia społecznego.

³ Zob. m.in.: B. Śliwerski, *O fenomenie popularności pedagogiki*, <http://boguslawsliverski.pl/>, stan z dnia 08.02.2012; E. Marynowicz-Hetka, *Wprowadzenie*, [w:] *Profesje społeczne w Europie. Z problemów kształcenia i działania*, red. E. Marynowicz-Hetka, A. Wagner, J. Piekarski, Katowice 2001, s. 24-25.

⁴ Z. Kwieciński, *Demokracja jako wyzwania i zadania edukacyjne*, [w:] *Wychowanie obywatelskie. Studium teoretyczne, porównawcze i empiryczne*, red. Z. Melosik, K. Przyszczypkowski, Toruń-Poznań 1998, s. 9.

⁵ D. Kubinowski, *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia – Metodyka – Ewaluacja*, Lublin 2010, s. 122.

Podstawowymi sferami społecznych oddziaływań pedagogicznych na dzieci, młodzież i dorosłych są:

- *wychowanie* w dziedzinie moralnej, estetycznej i zdrowotnej,
- *opieka* związana przede wszystkim z zaspokajaniem różnorodnych potrzeb dzieci, młodzieży i dorosłych, opieka nad osobami zaniedbanymi, opuszczonymi, przewlekle chorującymi, starszymi,
- *resocjalizacja* jednostek niedostosowanych społecznie,
- *profilaktyka* zjawisk niekorzystnych z wychowawczego punktu widzenia,
- *animacja kulturowa i społeczna* jednostek, grup lokalnych, społeczności lokalnych,
- *działalność charytatywna i wolontarystyczna* obejmująca dobrowolne, bezpłatne, ochotnicze działania na rzecz innych osób.

W wyżej zaprezentowanym zestawie celowo nie zamieszczam „kształcenia”, bowiem jest ono realizowane przede wszystkim przez nauczycieli a nie przez pedagogów (absolwentów kierunków pedagogicznych).

Działania społeczne pedagogów zmierzają do realizacji zamierzonych (pożądanych, oczekiwanych) celów. Cele tych działań wynikają po części z przyjmowanych przez instytucje oświatowo-wychowawcze, kulturalne programów, po części z własnej inicjatywy, kreatywności i pomysłowości pedagogów, posiadających pewien stopień swobody działania, a po części z oczekiwań społecznych stawianych pedagogom w zakresie wychowania, opieki, profilaktyki, resocjalizacji, animacji społeczno-kulturowej, działalności charytatywnej i wolontarystycznej.

Tę intencjonalną aktywność pedagogów obejmującą ich działalność zawodową i społeczną a służącą wywoływaniu określonych (pożądanych, oczekiwanych) zdarzeń i stanów (zmian) w sferze społecznej głównie w zakresie wychowania, opieki, resocjalizacji, profilaktyki, animacji kulturowej, animacji społecznej, działalności charytatywnej i wolontarystycznej określam terminem „sprawstwo społeczne pedagogów”.

Jak już wcześniej wspominałam, przygotowanie pedagogów do sprawczych społecznie działań ma miejsce przede wszystkim w uczelniach wyższych zawodowych i magisterskich. Tu pedagodzy powinni zdobyć wiedzę, umiejętności i kompetencje z zakresu dyscypliny kierunkowej, uczyć się samodzielności myślenia, twórczego i skutecznego działania, odpowiedzialności zawodowej i społecznej, zaangażowania obywatelskiego oraz kształtować wrażliwość aksjologiczną, gotowość do samorozwoju zawodowego, zatem studia powinny przygotować ich teoretycznie i praktycznie do społecznie efektywnego spełniania obowiązków zawodowych. Rodzi się więc pytanie: Jak absolwenci studiów pedagogicznych zostali przygo-

towani w toku studiów do realizowania sprawczych społecznie działań? Odpowiedzi na to pytanie udzielam w dalszej części tekstu, odwołując się do analizy wybranych wyników badań własnych.

2. Szacowanie przez absolwentów studiów pedagogicznych przygotowania do realizowania sprawczych społecznie działań – analiza wyników badań własnych

W latach 2008-2009 przeprowadziłam badania sondażowe na temat poczucia sprawstwa społecznego pedagogów⁶. Badaniami objęłam 160 pedagogów – absolwentów na kierunku „pedagogika” o specjalnościach „pedagogika kulturoznawcza (animacja społeczno-kulturalna)” (22), „pedagogika opiekuńczo-wychowawcza” (113) i „pedagogika resocjalizacyjna” (25), pracujących zawodowo. W niniejszym tekście wykorzystuję odpowiedzi pedagogów – praktyków uzyskane na 2 pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety „Moje poczucie sprawstwa społecznego”, które są bezpośrednio związane z tematyką tego tekstu i dotyczą następujących zagadnień: oceny przygotowania merytorycznego uzyskanego w toku studiów do podejmowania sprawczych społecznie działań oraz oceny przygotowania praktycznego uzyskanego w toku studiów do rozwiązywania problemów społecznych, opiekuńczych, dydaktycznych i wychowawczych z jakimi stykają się w swojej pracy społeczno-zawodowej. Oba pytania ankietowe były zamknięte, dysjunktywne o charakterze skali, respondenci proszeni byli o wybór jednej spośród pięciu możliwych odpowiedzi, tworzących kontinuum ocen: 5 – bardzo wysoko, 4 – raczej wysoko, 3 – przeciętnie, 2 – raczej nisko, 1 – bardzo nisko. Wprowadzenie wartości liczbowych (punktowych) umożliwiło dokonanie pomiaru, a tym samym stworzyło możliwość obliczenia średnich arytmetycznych punktów ocen, będących uogólniającym wskaźnikiem stopnia nasilenia występowania określonych poglądów respondentów.

Szacowanie przez pedagogów-praktyków przygotowania merytorycznego uzyskanego w toku studiów do podejmowania sprawczych społecznie działań

Jak już wcześniej wspominałam, zmiany technologiczne i społeczne wymagają od pedagogów posiadania aktualnej, rzetelnej, obiektywnej wiedzy ogólnopedagogicznej, a nie tylko własnych doświadczeń, intuicji czy rad i wskazówek od innych pedagogów. Wiedza ta, zdobywana głównie w toku kształcenia w uczelniach wyższych, stanowi podstawowy składnik poznawczego i praktycznego oglądu przez pedagogów rzeczywistości społeczno-pedagogicznej, zjawisk związanych z wychowywaniem, opieką, profilaktyką, resocjalizacją, anima-

⁶ Prezentowane analizy wyników badań stanowią część większych badań empirycznych na temat poczucia sprawstwa społecznego pedagogów.

cją społeczno-kulturową, działalnością charytatywną i wolontarystyczną⁷. Dlatego też istotne jest ukazanie, jak badani pedagodzy-praktycy oceniają przygotowanie merytoryczne uzyskane w toku studiów do realizowania sprawczych społecznie działań. W toku ankietowania poprosiłam pedagogów – pracujących zawodowo o odpowiedź na następujące pytanie „Jak ocenia Pan(i) swoje przygotowanie merytoryczne (wiedza) uzyskane w toku studiów do podejmowania sprawczych społecznie działań?”. Pytanie to było zamknięte, dysjunktywne charakterze skali, respondenci proszeni byli o wybór jednej spośród pięciu możliwych odpowiedzi, tworzących kontinuum ocen. Na to pytanie ankietowe odpowiedzi udzielili wszyscy badani praktycy. W związku z tym, że szczegółowa analiza wyników badań pedagogów-praktyków dotyczących tego zagadnienia znajduje się w innej publikacji mojego autorstwa⁸, niżej przedstawiam tylko skrótowo wybrane wnioski z tej analizy.

Ogółem badani pedagodzy-praktycy przeciętnie ocenili swoje przygotowanie merytoryczne uzyskane w toku studiów do realizowania sprawczych społecznie działań. Średnia arytmetyczna punktów ocen dokonanych przez wszystkich praktyków wyniosła $M=3,39$. Jednakże trzeba wskazać, że wystąpiła tu dość znaczna polaryzacja ocen badanych pedagogów praktyków – dość duża ich część (58,1%) pozytywnie oceniła przygotowanie merytoryczne uzyskane w ich toku do podejmowania sprawczych społecznie działań, ale znacząca liczbowo grupa praktyków wyraziła negatywne głosy w tej mierze (21,9%), a co 5 badany pedagog przejawiał stanowisko ambiwalentne (20%).

Relatywnie najwyżej ocenili swoje przygotowanie merytoryczne uzyskane w toku studiów do podejmowania sprawczych społecznie działań pedagodzy resocjalizatorzy ($M=3,72$), natomiast pedagodzy, którzy ukończyli studia o specjalności „pedagogika kulturoznawcza (animacja społeczno-kulturowa)” ($M=3,18$) i „pedagogika opiekuńczo-wychowawcza” ($M=3,36$) dokonali oceny przeciętnej tego przygotowania. Różnice między średnimi arytmetycznymi punktów ocen tych kategorii respondentów są statystycznie istotne ($p < 0,05$).

Szacowanie przez pedagogów-praktyków przygotowania praktycznego uzyskanego w toku studiów do podejmowania sprawczych społecznie działań.

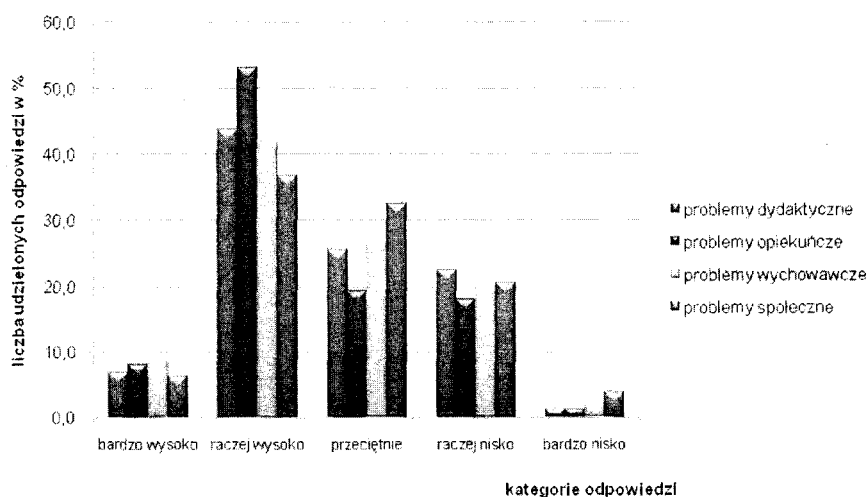
Dynamiczny rozwój cywilizacji, powodujący powstawanie nowych, złożonych, trudnych zjawisk i problemów wychowawczych, dydaktycznych, opiekuńczych i społecznych, wyzwalający w coraz większym zakresie występowanie różnego rodzaju patologii wśród dzieci, młodzieży i dorosłych wymaga od pedagogów posiadania nie tylko wiedzy teoretycznej, ale także wiedzy praktycznej, metodycznej, którą cechuje – jak pisze J. Piekarski – „szeroko po-

⁷ Por. M. Kowalczyk-Walędziak, *Użyteczność wiedzy ogólnopedagogicznej w działalności społeczno-zawodowej pedagogów*, [w:] *Pedagogika ogólna a teoria i praktyka dydaktyczna*, red. M. Myszkowska-Litwa, Kraków 2011, s. 209.

⁸ *Ibidem*, s. 203-220.

jęta racjonalność, która odnosi się do stanowienia celów, obmyślenia środków działania, a także waloryzowania jego rezultatów”⁹.

W związku z tym zagadnieniem w toku ankietowania poprosiłam pedagogów-praktyków o odpowiedź na następujące pytanie: „Jak ocenia Pan(i) swoje przygotowanie praktyczne uzyskane w toku studiów do rozwiązywania problemów dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i społecznych, z którymi styka się Pan(i) w swojej pracy społeczno-zawodowej?” Pytanie to było zamknięte, dysjunktywne o charakterze skali, respondenci proszeni byli o wybór jednej spośród pięciu możliwych odpowiedzi, tworzących kontinuum ocen. Na to pytanie ankietowe odpowiedzi udzielili wszyscy badani praktycy. Graficzną ilustrację danych uzyskanych od pedagogów czynnych zawodowo przedstawiam na rysunku 1.

Rys. 1. Ocena przygotowania praktycznego uzyskanego w toku studiów do rozwiązywania problemów dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i społecznych, dokonana przez pedagogów czynnych zawodowo.

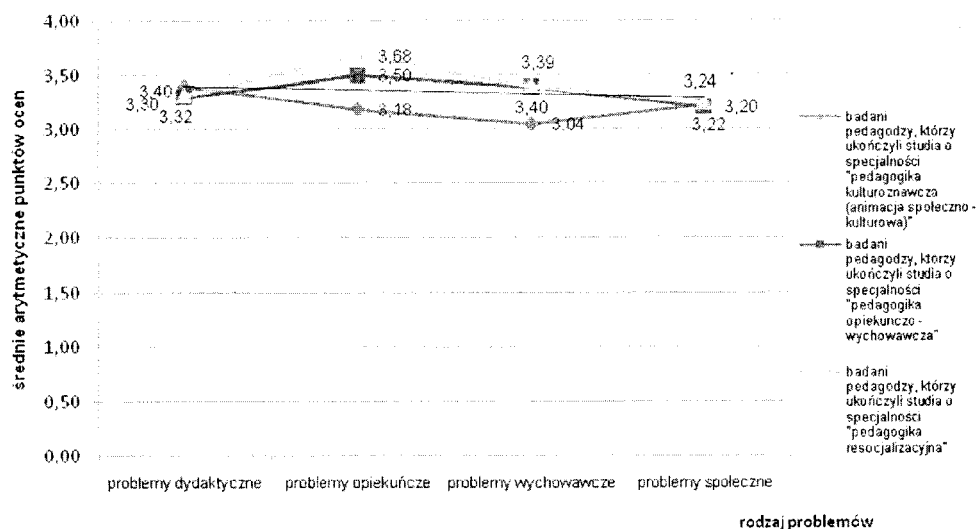
Źródło: obliczenia własne.

Z analizy danych przedstawionych na rysunku 1 wynika, że badani pedagodzy czynni zawodowo relatywnie najwyżej ocenili swoje przygotowanie praktyczne uzyskane w toku studiów do rozwiązywania problemów opiekuńczych, z którymi stykają się w swojej pracy społeczno-zawodowej. Średnia arytmetyczna punktów ocen dokonanych przez badanych praktyków wyniosła $M=3,48$, co jest oceną powyżej przeciętnej, ale także poniżej umiarkowanie wysokiej. Zdecydowanie więcej badanych praktyków (61,2%) pozytywnie (bardzo wysoko i raczej wysoko) oceniło swoje przygotowanie praktyczne do rozwiązywania problemów

⁹ J. Piekarski, *U podstaw pedagogiki społecznej. Zagadnienia teoretyczno-metodologiczne*, Łódź 2007, s. 235.

opiekuńczych niż negatywnie (bardzo nisko i raczej nisko) – 19,4%, a niemal co piąty respondent (19,4%) nie zajął w tej sprawie wyraźnego stanowiska. Nieco niżej badani praktycy ocenili swoje przygotowanie praktyczne do rozwiązywania problemów wychowawczych – średnia arytmetyczna punktów ocen wyniosła $M=3,35$ i jest to wartość wskazująca na raczej ambiwalentny stosunek respondentów. Połowa badanych praktyków (50,7%) pozytywnie oceniła swoje przygotowanie praktyczne zdobyte w toku studiów do rozwiązywania problemów wychowawczych, 22,5% – negatywnie, a 26,9% respondentów wybrało odpowiedź „przeciętnie”. Podobnie badani pedagodzy czynni zawodowo ocenili swoje przygotowanie praktyczne, które uzyskali w toku studiów do rozwiązywania problemów dydaktycznych. Średnia arytmetyczna punktów ocen wyniosła $M=3,32$ i jest to wartość mieszcząca się w tym przedziale kontinuum ocen, który można uznać, że określa ambiwalentny stosunek badanych. Bardzo wysoko lub raczej wysoko to przygotowanie oceniło 50,7% badanych pedagogów – praktyków, przeciętnie – 25,6% badanych, a bardzo nisko lub raczej nisko – 23,8%. Relatywnie najniżej badani praktycy ocenili swoje przygotowanie praktyczne uzyskane w toku studiów do rozwiązywania problemów społecznych – średnia arytmetyczna punktów ocen wyniosła $M=3,21$ i jest to wartość wskazująca na raczej ambiwalentny stosunek respondentów. Wystąpiła tu dość znaczna polaryzacja ocen badanych praktyków. Dość duża grupa tych badanych (43,2%) pozytywnie (bardzo wysoko i raczej wysoko) oceniła to przygotowanie, jednakże znacząca liczbowa grupa praktyków (32,5%) napisała „przeciętnie”, a niemal jedna czwarta badanych (24,4%) oceniła to przygotowanie negatywnie, czyli bardzo nisko i raczej nisko. Taki rozkład wyników może wskazywać na to, że programy kształcenia pedagogów w uczelniach wyższych w zbyt niskim stopniu uwzględniają zagadnienia rozwiązywania aktualnie występujących problemów społecznych.

Zróznicowanie ocen badanych praktyków ze względu na specjalność ukończonych przez nich studiów przedstawiam na rysunku 2.

Rys 2. Średnie arytmetyczne punktów ocen przygotowania praktycznego, uzyskanego w toku studiów do rozwiązywania problemów dydaktycznych, opiekuńczych, wychowawczych i społecznych, dokonanych przez pedagogów praktyków o różnej specjalności ukończonych studiów.

Źródło: obliczenia własne.

Z analizy danych przedstawionych na rysunku 2 wynika, że badani praktycy, którzy ukończyli studia na kierunku „pedagogika” o specjalności „pedagogika resocjalizacyjna” i specjalności „pedagogika opiekuńczo-wychowawcza” nieco wyżej (średnie arytmetyczne punktów ocen odpowiednio: $M=3,68$ i $M=3,50$) ocenili swoje przygotowanie praktyczne do rozwiązywania problemów opiekuńczych w porównaniu z badanymi praktykami, którzy ukończyli studia na kierunku „pedagogika” o specjalności „pedagogika kulturoznawcza (animacja społeczno-kulturowa)” $M=3,18$. Różnice między średnimi arytmetycznymi punktów ocen dokonanych przez te kategorie badanych są statystycznie istotne ($M=3,68$ i $M=3,18 \Rightarrow Z_{emp.}=2,31 > Z_{teoret.}=2,01, \alpha = 0,05, p < 0,05$; $M=3,20$ i $M=3,18 \Rightarrow Z_{emp.}=2,19 > Z_{teoret.}=1,99, \alpha = 0,05, p < 0,05$). Również przygotowanie praktyczne w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych wyżej ocenili badani pedagogicy, którzy ukończyli studia o specjalności „pedagogika resocjalizacyjna” ($M=3,40$) i „pedagogika opiekuńczo-wychowawcza” ($M=3,39$) w porównaniu z badanymi, którzy ukończyli studia o specjalności „pedagogika kulturoznawcza (animacja społeczno-kulturowa)” ($M=3,04$). Różnice między średnimi arytmetycznymi punktów ocen dokonanych przez te frakcje badanych są statystycznie istotne ($M=3,40$ i $M=3,04 \Rightarrow Z_{emp.}=2,11 > Z_{teoret.}=2,01, \alpha = 0,05, p < 0,05$; $M=3,39$ i $M=3,04 \Rightarrow Z_{emp.}=2,08 > Z_{teoret.}=1,99, \alpha = 0,05, p < 0,05$).

Skoro dość duża część badanych pedagogów praktyków przeciętnie oceniła swoje przygotowanie merytoryczne i praktyczne uzyskane w toku studiów do realizowania sprawczych społecznie działań, to niezbędne wydaje się wprowadzanie zmian do systemu kształcenia pedagogów w uczelniach wyższych, które mogą służyć efektywniejszemu ich przygotowaniu do realizowania sprawczych społecznie działań.

3. Propozycje zmian w procesie kształcenia pedagogów w uczelniach wyższych a służących efektywniejszemu ich przygotowaniu do sprawczych społecznie działań

Propozycje zmian w procesie kształcenia pedagogów w uczelniach wyższych a służących efektywniejszemu ich przygotowaniu do sprawczych społecznie działań, formułuję posiłkując się wynikami badań własnych, a także doświadczeniami w roli nauczyciela akademickiego i osoby prowadzącej szkolenia dla pedagogów. Oto one:

1. Propozycje zmian w organizacji i przebiegu praktyk studenckich:
 - Zwiększenie wymiaru godzin obowiązkowych praktyk;
 - Zróżnicowanie placówek, w których odbywane są praktyki, tak by student mógł poznać możliwie najszersze spectrum dostępnych miejsc pracy oraz poznać specyfikę pracy pedagoga w tych miejscach;
 - Stworzenie studentom możliwości poprowadzenia na praktykach przynajmniej kilku godzin zajęć z dziećmi i młodzieżą, a nie tylko ich obserwowania, hospitowania;
 - Zacieśnienie współpracy pomiędzy uczelniami a placówkami przyjmującymi studentów na praktyki, chodzi tu głównie o rzetelną analizę działań realizowanych przez studentów podczas praktyk, precyzyjne określenie wymagań potrzebnych do zaliczenia praktyk, wyeliminowanie nieetycznych działań typu: „zaliczenie praktyk po znajomości”;
 - Zróżnicowanie działań studentów w toku odbywanych praktyk, chodzi o to, by student miał możliwość nie tylko poprowadzenia z wychowankami różnorodnych zajęć (np. profilaktycznych, edukacyjnych, animacyjnych), ale uczestniczył także w innych sferach pracy placówki, np. w spotkaniach z rodzicami, posiedzeniach rad pedagogicznych, dokumentowaniu przebiegu zajęć;
2. Propozycje zmian w programach studiów realizowanych w uczelniach wyższych:
 - Wprowadzenie większej liczby przedmiotów specjalistycznych, kierunkowych, dydaktyk przedmiotowych;

- Dostosowywanie programów studiów do aktualnych potrzeb i oczekiwań społecznych;
 - Aktualizacja celów i treści kształcenia pedagogów, które powinny w większym stopniu akcentować przygotowywanie pedagogów do skutecznego, efektywnego i sprawnego działania w warunkach dynamicznego rozwoju cywilizacji;
 - Aktualizacja wiedzy kierunkowej, jak i specjalistycznej, nieustanne „odświeżanie” listy lektur polecanych studentom;
 - Zwrócenie większej uwagi twórców *Krajowych Ram Kwalifikacji* dla kierunku „pedagogika” na uwzględnianie, docenianie i silniejsze wyeksponowanie elementów przygotowywania pedagogów do sprawczych społecznie działań;
3. Propozycje zmian w doborze metod i form kształcenia:
- W większym stopniu uwzględniać na zajęciach ze studentami metod samodzielnego dochodzenia do wiedzy, metod problemowych;
 - Zwiększyć liczbę godzin ćwiczeń i laboratoriów, pozwalających nabywać umiejętności w stosowaniu rozwiązań metodycznych;
4. Propozycje zmian w sposobie funkcjonowania nauczycieli akademickich:
- Zwrócenie większej uwagi na to, by rozważania teoretyczne były wspierane przykładami i odniesieniami do praktyki pedagogicznej;
 - Podejmowanie na zajęciach ze studentami dyskusji jak radzić sobie w konkretnych, trudnych sytuacjach pedagogicznych.

Tak określone propozycje zmian są możliwe do zrealizowania, a ich uwzględnienie w praktyce kształcenia pedagogów może służyć zwiększaniu efektywności ich przygotowania nie tylko do sprawczych społecznie działań, lecz także do pracy społeczno-zawodowej w ogóle.

Zakończenie

Kończąc rozważania podjęte w tym tekście, pragnę podkreślić, że sprawstwo społeczne pedagogów zależy nie tylko od ich dobrego przygotowania merytorycznego i praktycznego w uczelniach wyższych, ale także od ich osobistego wkładu nad rozwijaniem i doskonaleniem własnego warsztatu pracy (np. w ramach samodoskonalenia zawodowego lub samodoskonalenia organizowanego instytucjonalnie), rodzaju motywacji zawodowej, zaangażowania w pracę oraz chęci podejmowania wysiłku na rzecz zmiany społecznej, intelektualnego i emo-

cjonalnego kontaktu z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Chodzi bowiem o to – jak poucza T. Kotarbiński – wybitny znawca sprawczych działań: „(...) aby człowiek z ochotą robił to, co robić musi, by tego, co robić musi, nie robił tylko dlatego, że musi, by to, co robić musi, robił z pełnym upodobaniem i oddaniem”¹⁰.

Bibliografia

- Gofron A., *Z badań nad przygotowaniem absolwentów specjalizacji opiekuńczo-wychowawczej do pracy zawodowej*, „Dydaktyka Szkoły Wyższej” 1988, nr 2.
- Kowalczuk-Walędzia M., *Użyteczność wiedzy ogólnopedagogicznej w działalności społeczno-zawodowej pedagogów*, [w:] *Pedagogika ogólna a teoria i praktyka dydaktyczna*, red. M. Myszkowska-Litwa, Kraków 2011.
- Kubinowski D., *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia – Metodyka – Ewaluacja*, Lublin 2010.
- Kulpiński F., *Procesy identyfikacyjne absolwentów pedagogiki opiekuńczej w świetle badań*, [w:] *Przygotowanie pedagogów do pracy opiekuńczo-wychowawczej*, red. D. Marzec, J. Stochmiątek, Częstochowa 1993.
- Kwieciński Z., *Demokracja jako wyzwania i zadania edukacyjne*, [w:] *Wychowanie obywatelskie. Studium teoretyczne, porównawcze i empiryczne*, red. Z. Melosik, K. Przyszczypkowski, Toruń-Poznań 1998.
- Marynowicz-Hetka E., *Wprowadzenie*, [w:] *Profesje społeczne w Europie. Z problemów kształcenia i działania*, red. E. Marynowicz-Hetka, A. Wagner, J. Piekarski, Katowice 2001.
- Piekarski J., *U podstaw pedagogiki społecznej. Zagadnienia teoretyczno-metodologiczne*, Łódź 2007.
- Śliwerski B., *O fenomenie popularności pedagogiki*, <http://boguslawsliwski.pl/>, stan z dnia 08.02.2012.
- Wikicytaty*, http://pl.wikiquote.org/wiki/Tadeusz_Kotarbinski, stan z dnia 08.02.2012.
- Wołczyk J., Wroczyński R., *Pedagogika i potrzeby społeczne*, Warszawa 1974.
- Żebrowski J., *Kształcenie i sytuacja zawodowa pedagogów*, Warszawa 1974.

¹⁰ *Wikicytaty*, http://pl.wikiquote.org/wiki/Tadeusz_Kotarbinski stan z dnia 08.02.2012.